

بررسی تاثیر ادغام بانک‌ها بر ثبات بانکی در ایران

تهیه شده در:

مرکز آموزش و پژوهش‌های اقتصادی و اجتماعی

گردآورندگان:

دکتر پرویز رستمزاده

(عضو هیئت اقتصاد کلان شورای پژوهشی اتاق فارس و عضو هیئت علمی دانشکده اقتصاد،

مدیریت و علوم اجتماعی دانشگاه شیراز)

شماره گزارش: ۱۴-۳

شهریور ۹۹

زینب یادگار (دانشجوی دکتری اقتصاد پولی دانشگاه شیراز)

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	----------------	--

چکیده

ثبات بانکی یکی از مباحث مهم در هر سیستم مالی به شمار می‌رود. یکی از عواملی که می‌تواند بر ثبات بانکی تأثیر بگذارد ادغام بانک‌ها است. هدف این پژوهش بررسی تأثیر ادغام بانک‌ها بر ثبات بانکی است. به همین منظور با استفاده از شاخص Z-Score در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۰ و به کارگیری اطلاعات مربوط به ترازنامه ۳۰ بانک ایرانی، متوسط ثبات بانک‌ها در ایران تحلیل شد و در این راستا سه سناریو فرضی مورد بررسی قرار گرفت: ۱- ادغام بانک با ثبات بیشتر با بانک با ثبات کمتر. ۲- ادغام بانک‌های نظامی با بانک سپه. ۳- ادغام بانک‌های دی، سینا، سرمایه و کارآفرین. مطابق با نتایج به دست آمده، سناریو فرضی اول در سال‌های ابتدایی سبب کاهش متوسط ثبات بانک‌ها و در سال‌های پایانی سبب افزایش متوسط ثبات بانک‌ها شده، سناریو فرضی دوم در بعضی سال‌ها باعث افزایش ثبات و در بعضی از سال‌ها سبب کاهش متوسط ثبات بانک‌ها شده و سناریو فرضی سوم در تمامی سال‌ها سبب بهبود متوسط ثبات بانک‌ها شده است.

واژگان کلیدی

ادغام بانکی، ثبات بانکی، ایران، شاخص Z-Score.

مقدمه

در همه کشورها بانک‌ها نقش ویژه‌ای در تامین منابع مالی و ارایه خدمات مالی دارند. صنعت بانکداری یکی از کلیدی‌ترین بخش‌ها در اقتصاد ایران است. از آنجایی که نظام بانکی با سایر بخش‌های اقتصادی ارتباط تنگاتنگی دارد لذا هرگونه بی‌ثباتی در این بخش سبب اختلال در سایر بخش‌های اقتصاد نیز می‌شود. عوامل موثر بر ثبات بانکی را باید از جنبه‌های مختلف مورد ارزیابی قرار داد (رستم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

پس از پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به شرایط ناپایداری که در حوزه اقتصاد وجود داشت دولت مجبور به ملی کردن بانک‌ها شد. به همین خاطر سیستم بانکداری دولتی در ایران با ادغام بانک‌های خصوصی کوچک به وجود آمد. در آن برهه زمانی به دلیل سهم قابل توجه دولت در نظام بانکی کشور و وجود ضمانت در خصوص سپرده‌های بانکی، توقف در اجرای تعهدات مالی و ورشکستگی بانک‌ها کمتر متصور بود. در زمان پس از جنگ و شروع دوره بازسازی دیدگاه خصوصی‌سازی در کشور با استقبال مواجه شد، در آن زمان کشور به سطح مطلوبی از ثبات و پایداری رسیده و زمان آن بود که دخالت دولت در بخش‌های مختلف اقتصاد کاهش یابد. نهایتاً تصویب قانون برنامه سوم شرایط را برای ورود بانک‌های خصوصی فراهم کرد. فرآیند خصوصی‌سازی در طول سالیان گذشته به کندی انجام شد اما در همین موقعیت بانک‌های خصوصی جدیدی وارد سیستم بانکی شدند و بانک‌های دولتی با رقیبانی با مقیاس کوچک اما پتانسیل قوی مواجه شدند (صدری، ۱۳۹۵). بانک‌ها طبق مواد ۱ و ۲ قانون تجارت، تاجر محسوب شده و باید طبق قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ در قالب شرکت سهامی عام تأسیس و به فعالیت پردازند. با اینکه بانک‌ها تاجر هستند، اما ورشکستگی بانک‌ها با ورشکستگی سایر شرکت‌های تجاری تفاوت دارد. به منظور پیشگیری از ورشکستگی بانک‌ها راهکارهای منطقی پیش بینی شده است که به دو دسته‌ی راهکارهای غیرحقوقی (مدیریتی و اقتصادی) و حقوقی تقسیم‌بندی شده‌اند. انعقاد قرارداد ارفاقی پیشگیرانه، طرح دعوای مسئولیت مدنی علیه مدیران بانک‌ها، طرح دعوای ورشکستگی به تقصیر و ورشکستگی به تقلب از مهم‌ترین راهکارهای حقوقی هستند که مورد استفاده صاحب‌نظران بانکی قرار می‌گیرد.

ادغام، به عنوان یکی از مهم‌ترین راهکارهای جلوگیری از ورشکستگی بانک‌ها در کشورهای مختلف جهان مورد استفاده قرار گرفته است. معمولاً دولت‌ها از طریق بانک مرکزی بر امور پولی و بانکی نظارت می‌کنند و در مواردی که برخی از بانک‌ها در معرض ورشکستگی هستند از طریق ادغام و تشکیل بانک مشترک،

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	-----------------------	--

دارایی‌های مشکوک را به دولت واگذار کرده و بانک ادغام پذیر با دارایی‌های سالم شروع به کار می‌کند که تاکنون در آمریکا و اروپا این رویه عملی شده است (جعفری صامت، ۱۳۹۷). در این پژوهش به صورت خاص به بررسی تاثیر ادغام بانک‌ها بر ثبات سیستم بانکی در ایران پرداخته شده است. این مقاله در پنج بخش تنظیم شده است. بخش مقدمه که بیان شد. در بخش دوم پژوهش‌های انجام شده در زمینه ثبات بانکی و ادغام بیان می‌شود. در بخش سوم، به بررسی مبانی نظری، پیرامون ادغام بانک‌ها و ثبات بانکی پرداخته می‌شود. در بخش چهارم، به نتایج الگوی پژوهش پرداخته می‌شود. قسمت پایانی به جمع‌بندی نتایج و پیشنهادهای اختصاص داده شده است.

پیشینه تحقیقاتی

رازینی و همکاران (۱۳۸۷) در مقاله خود به بررسی اثر ادغام و تمرکز و ریسک اعتباری بر کارایی صنعت بانکداری در ایران طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۴ پرداختند و اثر ادغام را، با استفاده از تابع ترنس‌لوگ و مدل بیتیس و کولی، بر کارایی صنعت بانکداری بررسی کردند. متغیرها شامل وام‌ها، قیمت سپرده‌ها، قیمت سرمایه و نرخ بهره است. سپس آن‌ها ادغام بین بانک کارا و ناکارا را به طور فرضی انجام دادند و بیان کردند که ادغام بانک کارا و ناکارا موجب افزایش کارایی بانک‌ها می‌شود و ادغام بانک‌ها در شرایطی مفید است که بانک کارا با بانک ناکارا ادغام شود.

شهرستانی و قبادی (۱۳۸۹) به بررسی تاثیر ادغام بر کارایی بانک‌های ایران با دو روش ناپارامتری^۱ و پارامتری^۲ پرداخته‌اند. نتایج مدل برآورد عوامل مؤثر بر کارایی نشان می‌دهد که کارایی بانک‌ها با اندازه بانک، دارایی کل و تمرکز رابطه منفی و با تعداد شعب، نیروی انسانی تحصیل کرده، نسبت تسهیلات به دارایی، ریسک اعتباری، نسبت سرمایه به دارایی و شاخص بانکداری الکترونیکی رابطه مثبت دارد. ادغام بانک‌ها در شرایطی موجب افزایش کارایی می‌شود که بانک ناکارا در بانک کارا ادغام شود.

عیسی زاده و مظهري آوا (۱۳۹۴) به بررسی وجود صرفه‌های مقیاس بعد از ادغام بانکی در ایران پرداخته‌اند. برای بررسی این موضوع با استفاده از داده‌های ترازنامه، ادغام بین دو بانک ملت و تجارت که در بین بانک‌های ایرانی از بیشترین دارایی برخوردارند، در طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۲ شبیه سازی شده است. با

^۱ Data Envelopment Analysis

^۲ Stochastic frontier Analysis

گزارش کارشناسی

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰

استفاده از تابع هزینه ترنسلوگ و رگرسیون نامرتبط^۱ (SUR)، اثر صرفه‌های مقیاس و تعطیلی شعب روی کاهش هزینه بانک‌هایی که به صورت فرضی ادغام شدند، بررسی شد. نتایج برآورد مدل نشان می‌دهد که وجود صرفه‌های مقیاس باعث کاهش هزینه بعد از ادغام می‌شود، اما تعطیل کردن شعب بانک هدف بعد از ادغام نمی‌تواند منجر به کاهش هزینه این دو بانک ادغامی گردد.

شاهچرا و نوربخش (۱۳۹۶) در مقاله اندازه بانک و ثبات عملکرد بانکی در شبکه بانکی کشور به بررسی تاثیر اندازه بانک بر ثبات بانکی پرداخته‌اند. مطابق با نتایج به دست آمده ارتباط متقابل میان اندازه بانک و ثبات عملکرد بانکی در شبکه بانکی کشور وجود دارد. بانک‌ها با در نظر گرفتن رابطه دو طرفه میان اندازه بانک و ثبات عملکرد بانکی می‌توانند بر اهمیت بیشتر اندازه بانک‌ها به عنوان عاملی تأثیرگذار بر ثبات عملکرد بانکی تأکید داشته و می‌توانند با در نظر گرفتن هزینه‌ها و درآمدهای خود به اندازه بهینه در بانک خود دست پیدا کنند.

جعفری صامت (۱۳۹۷) در مقاله ادغام راهکاری موثر جهت جلوگیری از ورشکستگی بانک‌ها با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای و توصیفی، راهکارهای موثر جهت جلوگیری از ورشکستگی بانک‌ها با تاکید به الگوی ادغام را بررسی کرده است. از جمله مزایای ادغام، کسب قدرت بازار پولی - بانکی، افزایش سهام یا سرمایه بانک‌ها و سهامداران، کاهش هزینه‌های عمومی و زیرساختی، افزایش کارآمدی، استفاده از مزایای مالیاتی، کاهش ریسک اعتباری و عملیاتی بازار و افزایش شاخص بازده حقوق صاحبان سهام و دارایی‌ها است.

گجیرا^۲ (۲۰۰۳) در مقاله خود با عنوان «بررسی کارایی در ادغام‌های بانکی سوئد» مطالعه‌ای بر روی ۱۹۸ بانک ادغامی در کشور سوئد، طی سال‌های ۲۰۰۲ الی ۱۹۸۴ میلادی انجام داده است. او با استفاده از تابع ترنسلوگ هزینه به تخمین کارایی هزینه در بین بانک‌های ادغامی در سوئد پرداخته است. او در این مقاله ادغام بین نهاده‌ها را اغلب انگیزه‌ای برای کاهش هزینه‌ها، صرفه جویی در نهاده‌ها، مدیریت بهتر و بهبود در کارایی بیان کرده است.

روسازانا^۳ و همکاران (۲۰۱۲)، در مقاله خود به بررسی اثر کارایی هزینه در ادغام‌های بانکی در مالزی پرداختند. آن‌ها در این مقاله کارایی هزینه را برای ادغام‌های اختیاری، در طی سال‌های ۲۰۰۵ الی ۱۹۹۰ میلادی بررسی کردند و از طریق تابع ترنسلوگ، به تحلیل این موضوع پرداختند. آن‌ها ادغام‌های بانکی را منبعی برای تحقق صرفه‌ها و دامنه اقتصادی می‌دانند.

^۱ Seemingly Unrelated Regression

^۲ Gjirja

^۳ Rossazana

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	-----------------------	--

مبانی نظری

ثبات بانکی

ثبات بانکی را می‌توان میزان دوام سیستم بانکی در مقابل تغییر متغیرهای کلان اقتصادی مانند تورم، تولید ناخالص ملی و همچنین تغییر در متغیرهای بانکی مانند تغییر درجه رقابت بخش بانکی تعریف کرد (رستم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷).

مؤسسات موجود در سیستم مالی یک کشور زمانی با ثبات هستند که اعتماد زیادی به آن‌ها وجود داشته باشد به صورتی که این مؤسسات بدون مشکل و بدون کمک خارجی تعهدات و وظایف اصلی خود را انجام دهند و بازارهای مالی نیز زمانی با ثبات هستند که طرفین در بازار با اعتماد به یکدیگر مبادلات خود را در قیمت‌های واقعی بازار انجام دهند. و برعکس در یک سیستم مالی زمانی بی‌ثباتی به وجود می‌آید که در هنگام وارد شدن شوک، سیستم مالی نتواند وظیفه اصلی خود که انتقال وجوه از سپرده‌گذاران به سرمایه‌گذاران است را به درستی انجام دهد (میشکین^۱، ۱۹۹۸).

بانک مرکزی اروپا نیز ثبات بانکی را بیانگر شرایطی می‌داند که سیستم بانکی یک کشور بتواند در برابر شوک‌های وارد شده مقاومت کند و عدم توازن‌های مالی را به کمترین حد ممکن برساند و از ایجاد اختلال در عملکرد و وظایف سیستم بانکی جلوگیری شود (رستم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷). علاود و محمد صادق^۲ (۲۰۰۸) تعاریف موجود در زمینه ثبات بانکی را در دو نکته با هم مشترک می‌دانند: مورد اول این که در اکثر این تعاریف‌ها بر روی عملکرد صحیح بانک‌ها تاکید می‌شود و مورد دوم این که در تعریف ثبات بانکی، مقاومت و دوام بخش بانکی در برابر شوک‌ها و جلوگیری از ایجاد اختلال نکته بسیار مهم و اساسی است. آن‌ها ثبات بانکی را، مقاومت بانک‌ها در برابر شوک‌ها و جلوگیری از ایجاد اختلال در عملکردشان می‌دانند و بیان می‌کنند که زمانی ثبات بانکی وجود دارد که بانک‌ها حتی در صورت مواجهه با شوک‌های مختلف، بتوانند وظایف خود را به درستی و به صورت صحیح انجام بدهند.

به طور کلی ثبات بانکی در یک سیستم مالی زمانی اتفاق می‌افتد که سه شرط حاصل شود: مورد اول اینکه توانایی تخصیص منابع اقتصادی به صورت کارا فراهم باشد. مورد دوم این که مدیریت مناسب و صحیحی در

^۱ Mishkin

^۲ Alawode & Mohammed Al Sadek

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	-----------------------	--

ارتباط با قیمت گذاری و تخصیص منابع صورت پذیرد و مورد سوم این که توانایی اجرای دو مورد قبل حتی در زمان بروز بحران‌های خارجی نیز وجود داشته باشد (کلمپ و هان^۱، ۲۰۱۴).

عوامل موثر بر ثبات بانکی

ثبات بانکی تحت تأثیر عوامل مختلفی است برخی از مهم‌ترین این عوامل بدین شرح است:

نرخ سود تسهیلات: زمانی که نرخ سود تسهیلات بالا می‌رود امکان بازپرداخت وام توسط وام‌گیرندگان کاهش می‌یابد. با افزایش نرخ سود تسهیلات مشتریان با ریسک پایین از بازار خارج شده و تنها مشتریانی که ریسک بالا دارند متقاضی دریافت وام می‌شوند. با توجه به سرمایه‌گذاری وام‌های دریافتی این افراد در پروژه‌های با ریسک بالا امکان بازپرداخت وام کاهش می‌یابد و ثبات بانکی با تهدید مواجه می‌شود (نوروزی، ۱۳۹۳).

نرخ رشد تولید ناخالص داخلی: در دوران رونق مدیران بانک‌ها با توجه به خوش‌بینی که نسبت به آینده دارند نسبت به غربالگری مشتریان برای اعطای وام حساسیت کمتری به خرج می‌دهند و این امر سبب افزایش ریسک بازگشت وام‌های پرداختی بانک‌ها می‌شود و بنابراین ثبات بانکی به خطر می‌افتد (رستم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵).

مطالبات معوق: با افزایش مطالبات معوق بانک‌ها با توجه به محدود شدن دارایی بانک‌ها به تدریج از ثبات بانکی کاسته می‌شود (پوستین‌چی، ۱۳۹۵).

عوامل مختلفی بر ثبات بانکی تأثیر می‌گذارد یکی از این عوامل ادغام بانک‌ها است، که در ادامه به بررسی مفهوم آن پرداخته می‌شود.

ادغام

ادغام در لغت به معنای در هم فشردن و فرو بردن دو چیز در هم می‌باشد. در هیچ کدام از مقررات قانون تجارت ادغام‌ها به معنای اصطلاحی آن تعریف نشده است، ولی آنچه از مفهوم نظر حقوقدانان بدست می‌آید، این است که ادغام در اصطلاح حقوقی به معنای پیوستن دو یا چند شخصیت حقوقی به هم و تشکیل یک شخصیت حقوقی جدید است. این پیوستن می‌تواند از طریق یکی شدن چند بانک، یا پیوستن آن‌ها به یک بانک بزرگتر باشد.

^۱ Klomp & Han

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

در زبان و ادبیات انگلیسی از چندین واژه برای ادغام شرکت‌ها استفاده شده است که شامل: ادغام^۱: به معنی بهم پیوستن یک یا چند شرکت در قالب یک شرکت جدید می‌باشد. در اینجا شخصیت‌های حقوقی قبلی بانک یا بانک‌ها از بین رفته و یک شخصیت حقوقی جدید با ترکیب دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌های قبلی ایجاد می‌شود.

اتحاد^۲: به معنی ترکیب، ادغام و یا اکتساب دو یا چند شرکت در هم و ایجاد یک بانک جدید بزرگتر است. ادغام^۳ و اکتساب^۴: دو واژه ادغام و اکتساب شرکت به هم خیلی نزدیک هستند و در بسیاری از موارد بعنوان جایگزین یکدیگر استفاده می‌شوند. در عین حال مختصری تفاوت دارند. زمانی که بانکی توسط بانک دیگر خریداری می‌شود و در درون بانک دیگر جا می‌گیرد یا بلعیده می‌شود از واژه اکتساب استفاده می‌گردد. اما ادغام بیشتر به شرایطی گفته می‌شود که دو یا چند بانک هم‌اندازه در قالب یک شخصیت حقوقی ادامه فعالیت می‌دهند. تحت این شرایط دو بانک قبلی از سهام خود صرفنظر کرده و سهام جدیدی منتشر می‌کنند. در مجموع اگر دو شرکت با هماهنگی هم ترکیب شوند، از واژه ادغام و اگر شرکتی، شرکت دیگر را بدون تمایل آن شرکت خریداری کند، از واژه اکتساب استفاده می‌گردد (کانون بانک‌ها و موسسات اعتباری).

دلایل اعمال ادغام

معمولا ادغام‌ها هنگامی اعمال می‌شوند که بانک‌ها در تأمین هزینه‌های خود با مشکل مواجه شوند یا اینکه آن‌ها در مقیاسی عمل می‌کنند که از صرفه‌های مقیاس برخوردار نیستند و یا از توانایی‌های مدیریتی کمتری بهره‌مند هستند. در چنین وضعیتی بانک‌ها تصمیم به ادغام با بانک‌هایی می‌گیرند که بتوانند این نواقص را برای آن‌ها پوشش دهند. از این رو، در سراسر جهان ادغام‌های بانکی برای برخورداری از مزایای صرفه‌های مقیاس و توان بالای مدیریتی و با هدف نجات بانک‌ها از ورشکستگی انجام شده است. بنابراین، دلایلی که برای انجام ادغام‌ها وجود دارد عبارت‌اند از: افزایش قدرت بازاری، ایجاد بهبود در تنوع ریسک و کاهش هزینه‌ها از طریق دستیابی به صرفه‌های مقیاس و افزایش کارایی. در میان این دلایل، کاهش هزینه‌ها مهم‌ترین دلیل ادغام‌ها به شمار می‌رود (دی یانگ^۵، ۱۹۹۳).

^۱ Amalgamation

^۲ Consolidation

^۳ Mergers

^۴ Acquisition

^۵ Deyong

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	------------------------------	--

افزایش سهم بازاری و وجود رقابت بین بانکها باعث می‌شود که آنها روی ارائه خدمات مالی و افزایش مشتریان خود تمرکز کنند. همه این موارد نیازمند وجود کارایی در بانکها و نشان دهنده توانایی آنها در حفظ ادغامها و تملکها است (گجیرا، ۲۰۰۳)

علاوه بر دلایلی که در بالا برای ادغامها ذکر شد، دلایل دیگری نیز برای ادغامها وجود دارد، از آن جمله می‌توان به ایجاد همکاری‌های مالی و همکاری‌های عملیاتی اشاره کرد که موجب بهبود کارایی و افزایش سود آوری می‌شود. ادغام بانکها از طریق به اشتراک گذاشتن هزینه‌ها، یکی از روش‌های افزایش سودآوری و کاهش هزینه‌ها و ایجاد مکانیسمی برای بالا بردن توان بانکها است. در بیشتر موارد ادغامها بر اساس توسعه نهاد جدیدی توجیه می‌شوند که کارایی بیشتری در استفاده از منابع دارد که در واقع یا در هزینه‌های پایین اداره می‌شود و یا از بعضی هزینه‌ها در آمد بالاتری به دست می‌آورد.

مزایا و اثرات مثبت ادغام بانکها

- بهبود سلامت مالی.
- ارائه خدمات بهتر به مشتری.
- بهبود فرهنگ سازمانی بانک.
- بهبود عملیات بانکی.
- دانش افزایشی.
- افزایش سرمایه.
- تسهیل حضور و نقش آفرینی در عرصه فعالیت‌های داخلی و بین المللی.
- خروج از بحران‌های مالی (کانون بانکها و موسسات اعتباری).
- مشکلات و تهدیدات ادغام بانکها
- ادغام به رغم فرصتهایی که برای شرکتها فراهم می‌آورد، همواره تهدیداتی نیز برای شرکتها به همراه دارد.
- مقاومت در برابر ادغام از سوی کارکنان.
- وجود تضادهایی در سبک مدیریت.
- عدم تطابق فرهنگ‌های سازمانی.
- مشکلات در ترکیب و یکپارچه سازی فرآیند عملیات بانکهای مختلف.
- برآورد نادرست بازدهی ادغام و عدم برآورد صحیح از ریسک‌های حاصل از ادغام.

<p>کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰</p>	<p>گزارش کارشناسی</p>	<p>اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز</p>
----------------------------------	-----------------------	--

- تغییرات ناگهانی و پیش بینی نشده در شرایط بازار
- خروج کارکنان کلیدی از بانکها.
- از دست دادن مشتریان و سهامداران قبلی
- ناسازگاری تکنولوژیکی بانکها مخصوصا تفاوت در هسته بانک.

ادغام بانکها در سایر کشورها

با نگاهی به تجربه ادغام برخی کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته که چرا و چگونه به اجرای ادغام بانکهای خود پرداخته‌اند، شاید بتواند الگویی برای اتخاذ روشی مناسب در اجرای فرایند عملیات ادغام بانکها در کشور باشد. بنابراین به ادغام بانکهای برخی از کشورها به شرح ذیل اشاره می‌شود.

آمریکا:

در طول زمان بانکهای زیادی در آمریکا با یکدیگر ادغام شده‌اند. فقط از سال ۱۹۹۰ تا کنون بیش از ۱۲۰ ادغام در نظام بانکی آمریکا انجام گرفته است. در همین دوره بیشتر ادغامهای بانکی در دورههای رکود اقتصاد آمریکا یعنی در ۲ بحران سالهای ۲۰۰۸ و ۱۹۹۸ رخ داده است بطوری که در سالهای ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ ادغام بانکی به ارزش ۸۲ میلیارد دلار در آمریکا برای ۱۶ بانک صورت گرفته است. یکی از بزرگترین ادغامهای بانکی که در این دوره رخ داد، بانک آمریکا^۱ در سال ۲۰۰۸ مریل لینچ^۲ را به مبلغ ۵۰ میلیارد دلار خریداری نمود. به همین ترتیب در سالهای ۱۹۹۷ و ۱۹۹۸ ادغام بانکی برای ۱۸ بانک به ارزش ۱۹۰ میلیارد دلار صورت گرفته است. اما در سالهای اخیر ادغامهای کوچک و به تعداد کم در آمریکا رخ داده است.

ژاپن:

بررسی‌ها نشان می‌دهد در سالهای ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۴ (دوران بحران مالی) مهمترین دلیل ادغام بانکها در ژاپن، در برهه زمانی بحران، پایین آمدن سلامت بانکها و کاهش تمرکز بازار بوده است. البته بعد از بحران مالی در این کشور دیده شد که بانکهای کارا تر به بانکهایی با کارایی کمتر تبدیل شدند. ضمن اینکه بعد از بحران مالی، بانکهای ضعیف با همدیگر ادغام شدند. بعد از دوران ادغام در این کشور دیده شده است که در ابتدا بازدهی دارایی بانکها بعد از ادغام کاهش یافت، در حالیکه همین نسبت پس از دوران ادغام و با فاصله ۵ ساله افزایش یافته است و همچنین نرخ بهره تسهیلات نیز بالا رفت. نسبت کفایت سرمایه کاهش

^۱ Bank of America

^۲ Merrill Lynch

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

بسیاری نداشته و مضاف بر آن از نسبت وام‌های بد (مطالبات غیرجاری متشکل از معوق، سررسید گذشته و مشکوک الوصول که به وام‌های بد معروف شده اند) نیز کاسته نشده است. این نتایج یعنی اینکه ادغام در این کشور چندان موفق نبوده است. در این روزها نیز بحث ادغام بین برخی بانک‌های منطقه‌ای این کشور مطرح است. نمونه‌ای از ادغام که در این کشور در سال‌های اخیر دیده شده است در بسیاری از موارد ناتمام مانده است. فرآیند شروع ادغام دو بانک پیشرو منطقه‌ای در ناگازاکی ژاپن توسط کمیسیون تجارت، مربوط به معضل این بانک‌ها، تعدیل آن‌ها برای سیاست‌های جمعیتی، اشیاع صنعت بانکی و نیز سیاست‌های نرخ بهره پایین بوده است. در ژاپن ادغام بیشتر مربوط به بانک‌های منطقه‌ای است، هر چند این ادغام عملی نشده است، لیکن پیش‌بینی می‌شد که این ادغام‌ها خیلی هم موفقیت‌آمیز نخواهد بود.

کره جنوبی:

کره جنوبی در زمره کشورهای آسیایی قرار دارد که با وجود فقر منابع طبیعی و در حالی که تا اواسط قرن گذشته یکی از کشورهای فقیر آسیا به شمار می‌آمد، توانسته است ظرف نیم قرن گذشته توسعه اقتصادی چشمگیری را تجربه کند و اکنون دوازدهمین اقتصاد بزرگ جهان می‌باشد. برنامه‌ریزان اقتصادی این کشور برای رسیدن به این جایگاه، سیاست‌های مقطعی که در پیش گرفتند، شامل حمایت از تجمیع بنگاه‌های کوچک و متوسط و تشکیل شرکت‌های بزرگ به منظور افزایش توان رقابت آن‌ها در بازارهای بین‌المللی هدف بوده است. به همین دلیل نیز ادغام‌هایی که در این راستا صورت می‌پذیرفتند را تشویق نمودند. حتی در صورت ضدرقابتی بودن آن‌ها برای بازارهای داخلی، این ترکیبات بازرگانی را از حکم ممنوعیت معاف دانستند. اجرای صحیح این سیاست در کنار سایر برنامه‌ریزی‌های اقتصادی حداثی سال‌های ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۹ موجب پدید آمدن بنگاه‌های بزرگ بین‌المللی در این کشور گردید که قادر بودند تولیدات خود را به اقصی نقاط جهان از جمله کشورهای توسعه یافته صادر کنند. با حصول درآمدهای ناشی از این صادرات گسترده، تولید ناخالص ملی کره ظرف یک دهه دو برابر گردید. پس از رسیدن به چنین جایگاهی و کم شدن فاصله اقتصادی میان این کشور کوچک آسیای شرقی و کشورهای توسعه یافته در آستانه آغاز هزاره جدید به منظور جذب بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی و تشدید رقابت در بازارهای داخلی حمایت از شکل‌گیری شرکت‌های بزرگ تا حد زیادی متوقف و ضمن حذف معافیت، مقررات حقوقی این کشور بیشتر با کشورهای توسعه یافته هماهنگ شد.

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

هند:

ادغام و تملیک در کشور هند روش خوبی برای رشد و توسعه صنعت بانکداری است. زیرا روشی مناسب برای بقای بانک‌های ضعیف از طریق ادغام در بانک‌های قوی‌تر و بزرگ‌تر می‌باشد. معمولاً ادغام و تملیک در بانک‌های هند از نوع ادغام افقی است. ترکیب و ادغام بانک‌ها در سطح بین‌المللی نیز می‌تواند به بانک‌های هندی در افزایش سرمایه‌گذاری و افزایش ظرفیت‌های بین‌المللی کمک کند. ادغام بیشتر باید از منظر بازار آزاد انجام شود تا دولت. البته مطابق با اظهارات برخی کارشناسان همچون دبیرکل اتحادیه بانک‌های هند، ادغام، لزوماً در هند نمی‌تواند اثرات مثبت بگذارد. نظام بانکی هند به دلیل وام‌های بد تحت فشارهای زیادی قرار گرفته و ادغام بانک‌ها به عنوان یکی از راه‌حل‌های عبور از بحران، در این کشور به تازگی پیشنهاد شده است. این در حالیست که اتحادیه بانک‌ها در کشور هند اعتقاد دارد که ادغام بانک‌ها به منزله یک راه حل، باعث می‌شود که از توجه به مسئله وام‌های بد جلوگیری شود. به گفته دبیر کل اتحادیه بانکداری هند^۱ (AIBEA)، اولویت اصلی بخش بانکی در حال حاضر باید توجه به وام‌های بد باشد. سود بانک‌ها در حال کاهش است و آن‌ها قادر نیستند سرمایه خود را افزایش دهند. وی معتقد است بانک‌ها برای گسترش و توسعه فعالیت خود نیاز به سرمایه دارند و به دنبال این هستند که ترازنامه شان را با خارج کردن وام‌های بد و مطالبات غیرجاری، پاکسازی کنند. در این صورت زیان شناسایی شده باعث می‌شود که سرمایه بانک کاهش یابد، بنابراین بانک‌ها برای خروج از بحران نیاز به سرمایه جدید دارند و ادغام راه حل برطرف کردن این مشکل نیست. پیشنهاد دهندگان برای ادغام بانک‌ها باید شفافیت بالایی را در ادغام بانک‌ها تضمین کنند و اطمینان دهند که ادغام دو بانک منجر به ایجاد بانک بد جدیدی نخواهد شد. زیرا بانک بد از طریق ادغام به یک بانک سالم تبدیل نمی‌شود و چه بسا به یک بحران بزرگتری تبدیل می‌شود. همچنین هیچ تضمینی وجود ندارد که ادغام یک بانک بد با یک بانک خوب، تاثیر بدی بر بانک خوب نگذارد و بحران به بانک خوب سرایت نکند و البته برعکس آن نیز دور از انتظار نخواهد بود.

تاثیر ادغام بانک‌ها بر ثبات بانکی

در ارتباط با تاثیر ادغام بر ثبات بانکی دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد. ادغام سبب شکل‌گیری بانکی بزرگ می‌شود. اسرتن و فلدمن^۲ (۲۰۰۴) اعتقاد دارند که زمانی که بانک بزرگ دچار مشکلات می‌شود طلبکاران

^۱ All India Bank Employees Association

^۲ Stern and Feldman

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

انتظار حمایت دولت از بانک را دارند و این حمایت دولت از بانک بزرگ سبب می‌شود که بانک‌های بزرگ دچار اتلاف منابع و ریسک بزرگ شوند و در نتیجه ثبات سیستم بانکی با خطر مواجه می‌شود. اما در مقابل هاگندروف^۱ و همکاران (۲۰۱۲) معتقد هستند که ادغام بانک‌ها و افزایش اندازه بانک جدید بر ثبات بانکی اثرگذار نیست و زمانی که بانک‌ها رشد کنند قادر به تحمل ریسک بیشتر نیستند. اما از طرفی ادغام بانک‌ها و تاسیس بانک اگر همراه با نظارت باشد اثرات مثبت بر ثبات سیستم بانکی می‌گذارد. آمل^۲ و همکاران (۲۰۰۳) معتقدند که ادغام بانک‌ها از راه‌های مختلف می‌تواند موجب پیشرفت بهره‌وری شود. در این راستا آن‌ها نشان دادند که بنگاه‌های بزرگ حاصل از ادغام می‌توانند هزینه‌های ثابت خود را بر پایه و مختصات بزرگتری پخش کنند تا در نتیجه‌ی آن متوسط هزینه‌شان کاهش پیدا کند.

معرفی شاخص Z-Score

شاخص Z-Score که توسط آلتمن^۳ (۱۹۶۸) ارائه شده است برای هر بانک محاسبه می‌شود. برای محاسبه شاخص Z-Score از رابطه (۱) استفاده می‌شود:

$$Z = \frac{k + \mu}{\delta} \quad (1)$$

k : همان نسبت سرمایه نقدی به دارایی بانک است که از تقسیم سرمایه نقدی به مجموع دارایی‌های مالی بانک به دست می‌آید.

μ : میانگین بازدهی دارایی‌های بانک است. لازم به توضیح است که در حساب سود و زیان بانک‌ها دو نوع درآمد وجود دارد: درآمد بهره‌ای و غیر بهره‌ای. درآمد بهره‌ای شامل سود حاصل از اعطای تسهیلات و سرمایه‌گذاری مستقیم و سپرده‌گذاری‌ها است. در حالی که درآمد غیر بهره‌ای شامل درآمد حاصل از درآمدهای کارمزدی و حق کارشناسی و مشاوره‌ای در بانک‌ها است (خوشنودی، ۱۳۹۱). در این پژوهش برای محاسبه μ از میانگین درآمدهای بهره‌ای و غیربهره‌ای استفاده شده است و در نهایت میانگین به دست آمده بر سطح دارایی‌های مالی بانک تقسیم می‌شود.

σ : انحراف معیار بازدهی دارایی‌ها است. برای محاسبه σ از انحراف معیار درآمدهای بهره‌ای و غیر بهره‌ای استفاده می‌شود.

^۱ Hagedorff

^۲ Amel

^۳ Altman

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	----------------	--

مزیت این شاخص رابطه معکوس آن با احتمال ورشکسته شده یک بانک است. همچنین این شاخص می‌تواند هم برای بانک‌هایی که به دنبال ریسک بالا به امید بازده بالا هستند و هم برای بانک‌هایی که سیاست ریسک پایین و بازده پایین را اتخاذ می‌کنند کاربرد دارد.

به صورت کلی چنانچه $Z - Score \geq +2/60$ ثبات بانکی در منطقه امن^۱ (زمانی که بانک در بهترین وضعیت به لحاظ ثبات قرار دارد و احتمال ورشکستگی برایش متصور نمی‌باشد) و اگر $1/1 < Z - Score < +2/60$ باشد ثبات بانکی در منطقه خاکستری^۲ (زمانی که بهتر است عملکرد بانک مورد بررسی قرار گیرد تا در مرحله خطرناک قرار نگیرد) و اگر $Z - Score \leq 1/1$ ثبات بانکی در منطقه خطرناک^۳ (در صورت عدم اصلاح عملکرد، بانک به حالت ورشکستگی نزدیک می‌شود) قرار می‌گیرد.

یافته‌های پژوهشی و تحلیل نتایج

در این پژوهش از اطلاعات مربوط به ۳۰ بانک شامل بانک‌های ملی، سپه، صادرات، تجارت، ملت، رفاه، پست بانک، کشاورزی، مسکن، صنعت و معدن، توسعه صادرات، قوامین، کارآفرین، سامان، پارسیان، اقتصاد نوین، پاسارگاد، سینا، انصار، توسعه تعاون، دی، شهر، آینده، حکمت ایرانیان، سرمایه، ایران زمین، گردشگری، خاورمیانه، قرض الحسنه رسالت و قرض الحسنه مهر که در بازه زمانی ۱۳۹۶-۱۳۹۰ اطلاعات آن‌ها در دسترس بوده استفاده شده است. آمار مربوط به بانک‌ها، از ترازنامه بانک‌ها استخراج شده است. ثبات بانک‌ها در چهار گروه به تفکیک بانک‌های غیر دولتی تجاری، دولتی تخصصی-توسعه‌ای، دولتی تجاری و قرض الحسنه به تفکیک بررسی می‌شود.

بانک‌های غیر دولتی تجاری

در ابتدا ثبات بانک‌های غیردولتی تجاری به تفکیک با استفاده از Z-Score محاسبه شده و در جدول ۱ نشان داده شده است.

^۱ Safety Zone

^۲ Grey Zone

^۳ Dangerous Zone

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

جدول (۱). ثبات بانک‌های غیردولتی تجاری ایران در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶

نام بانک	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	متوسط ثبات در دوره
اقتصادنوین	۰/۹۱	۰/۸۹	۰/۹۳	۰/۸۲	۰/۸۲	۰/۸۰	۰/۸۵	۰/۸۶
آینده	۰/۹۴	۱/۰۵	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۹۸	۰/۷۲	۰/۸۰	۰/۹۰
انصار	۰/۹۵	۰/۸۶	۰/۸۴	۰/۸۳	۰/۸۳	۰/۸۴	۰/۸۵	۰/۸۶
پارسیان	۰/۸۹	۰/۸۳	۱/۰۳	۰/۹۳	۱/۵۷	۰/۷۴	۰/۷۴	۰/۹۶
پاسارگاد	۰/۸۸	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۷۷	۰/۸۰	۰/۸۷
تجارت	۱/۹۵	۱/۵۵	۲/۲۰	۱/۷۱	۱/۱۶	۰/۷۷	۰/۸۰	۱/۴۵
حکمت	۱/۰۸	۶/۰۵	۴/۶۱	۳/۰۶	۱/۵۶	۰/۸۸	۱/۱۲	۲/۶۲
دی	۲/۲۸	۱/۶۳	۰/۹۹	۱/۶۷	۰/۹۴	۰/۷۴	۰/۷۵	۱/۲۸
رفاه	۱/۱۷	۱/۶۹	۰/۸۵	۰/۹۶	۰/۸۲	۰/۷۸	۰/۸۰	۱/۰۱
سرمایه	۰/۸۱	۰/۹۵	۰/۸۳	۰/۷۸	۰/۸۷	۰/۷۳	۰/۹۸	۰/۸۵
سامان	۱/۶۷	۱/۳۰	۱/۳۵	۱/۰۵	۱/۱۴	۰/۷۹	۰/۸۴	۱/۱۶
سینا	۰/۹۴	۰/۸۶	۰/۸۷	۰/۸۵	۰/۸۲	۰/۷۷	۰/۷۹	۰/۸۴
شهر	۰/۷۶	۰/۷۹	۲/۱۶	۱/۲۱	۱/۲۱	۱/۲۱	۱/۲۱	۱/۲۲
صادرات	۳/۲۸	۲/۵۱	۳/۲۳	۳/۷۶	۱/۶۸	۰/۷۸	۰/۸۲	۲/۳۷
کارآفرین	۱/۰۳	۰/۹۲	۰/۹۰	۰/۸۰	۰/۸۰	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۸۶
ملت	۲/۰۲	۳/۳۵	۲/۵۳	۱/۶۶	۱/۷۱	۰/۸۱	۰/۸۳	۱/۸۴
ایران زمین	۰/۷۷	۰/۷۶	۰/۸۶	۰/۸۷	۰/۷۲	۰/۷۳	۰/۷۲	۰/۷۸
گردشگری	۰/۸۶	۰/۹۷	۰/۸۷	۰/۷۴	۶/۹۷	۰/۷۳	۰/۷۳	۱/۶۹
خاورمیانه		۵/۱۸	۰/۷۷	۰/۸۴	۰/۸۳	۰/۸۰	۰/۸۱	۱/۵۴
قوامین	۰/۷۱	۰/۷۱	۰/۷۳	۰/۷۲	۰/۷۱	۰/۷۱	۰/۷۱	۰/۷۲

منبع: یافته‌های پژوهش

مطابق با نتایج جدول ۱ بانک حکمت دارای متوسط ثبات بیشتر در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۶ و بانک قوامین دارای متوسط ثبات کمتر در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۶ است.

ثبات بانک‌های انصار، اقتصاد نوین، آینده، ایران زمین، پارسیان، پاسارگاد، سرمایه، سینا، رفاه و کارآفرین با توجه به اینکه $Z - Score \leq 1/1$ در منطقه خطرناک قرار دارد.

ثبات بانک‌های ملت، تجارت، دی، سامان، صادرات، شهر، گردشگری و خاورمیانه با توجه به اینکه $1/1 < Z - Score < +2/60$ در منطقه خاکستری قرار دارد.

ثبات بانک حکمت ایرانیان با توجه به $Z - Score \geq +2/60$ در منطقه امن قرار دارد.

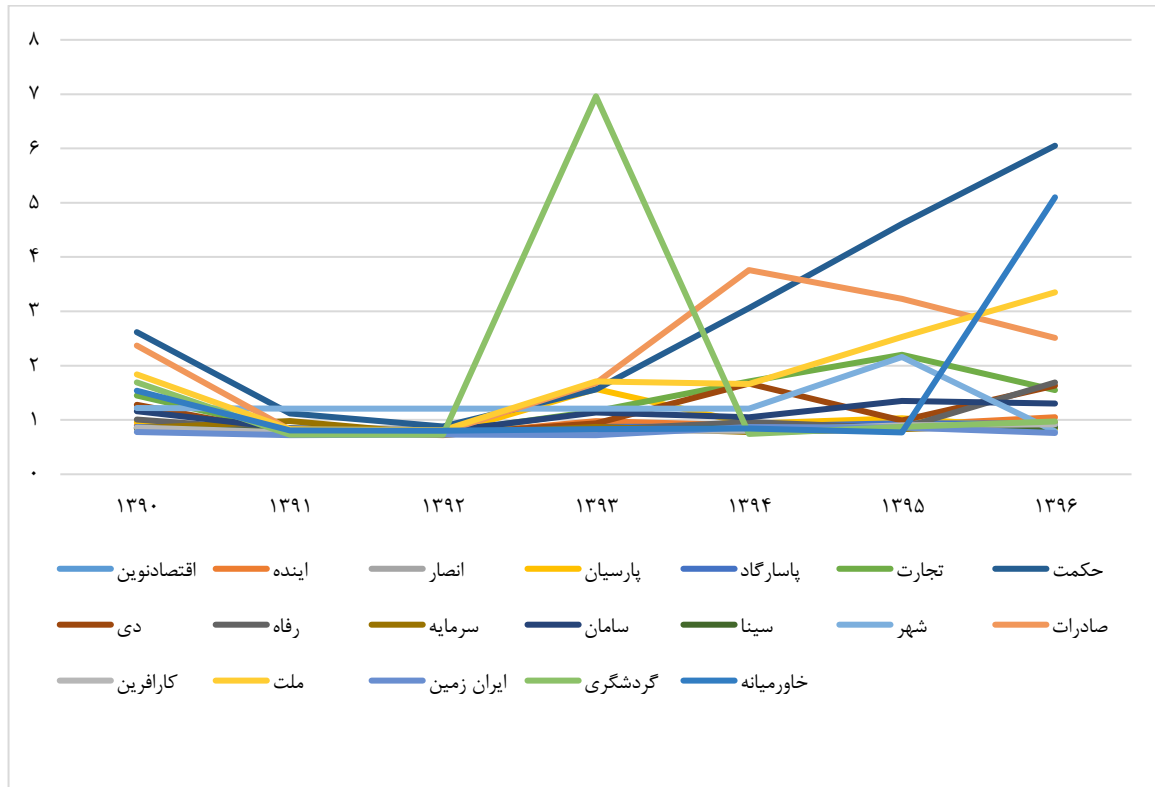

گزارش کارشناسی

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰

در نمودار ۱ ثبات بانک‌های غیر دولتی مقایسه شده است.

نمودار (۱): مقایسه شاخص ثبات بانک‌های غیردولتی تجاری

منبع: یافته‌های پژوهش

بانک‌های دولتی تخصصی - توسعه‌ای

ثبات بانک‌های دولتی تخصصی - توسعه‌ای به تفکیک با استفاده از Z-Score محاسبه شده و در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول (۲). ثبات بانک‌های دولتی تخصصی و توسعه‌ای در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶

نام بانک	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	متوسط ثبات در دوره
توسعه تعاون	۱/۸۰	۰/۸۶	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۸۷	۰/۹۳	۰/۸۶	۱/۰۲
توسعه صادرات	۴/۵۶	۶/۹۷	۵/۸۰	۴/۶۷	۶/۱۹	۰/۸۳	۰/۸۵	۴/۲۷
صنعت و معدن	۱/۳۰	۱/۱۵	۲/۲۸	۵/۴۲	۱/۶۸	۰/۷۹	۱/۰۵	۱/۹۵
کشاورزی	۱/۰۹	۱/۱۵	۱/۸۷	۱/۵۱	۱/۸۹	۱/۴۳	۱/۵۳	۱/۴۹
مسکن	۰/۷۸	۰/۷۶	۰/۷۶	۰/۷۶	۰/۷۴	۰/۷۴	۰/۷۴	۰/۷۵

منبع: یافته‌های پژوهش

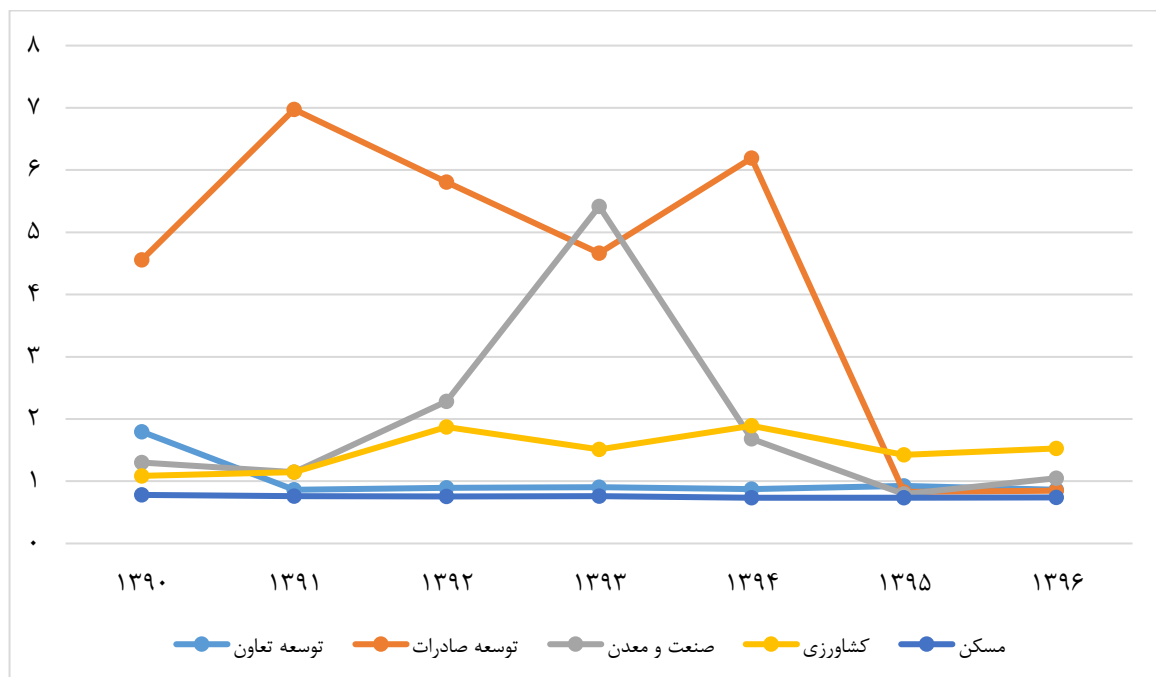

مطابق با نتایج جدول ۲، بانک توسعه صادرات دارای متوسط ثبات بیشتر در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۶ و بانک مسکن دارای متوسط ثبات کمتر در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۶ است.

ثبات بانک‌های توسعه تعاون و مسکن با توجه به اینکه $Z - Score \leq 1/1$ در منطقه خطرناک قرار دارد. متوسط ثبات بانک‌های کشاورزی و صنعت و معدن و معدن با توجه به اینکه $1/1 < Z - Score < +2/60$ در منطقه خاکستری قرار دارد.

ثبات بانک توسعه صادرات با توجه به $Z - Score \geq +2/60$ در منطقه امن قرار دارد. در نمودار ۲، ثبات بانک‌های دولتی تخصصی و توسعه‌ای نشان داده شده است.

نمودار (۲): مقایسه شاخص ثبات بانک‌های دولتی تخصصی و توسعه‌ای

منبع: یافته‌های پژوهش

بانک‌های دولتی تجاری

ثبات بانک‌های دولتی تجاری به تفکیک با استفاده از Z-Score محاسبه شده و در جدول ۳ نشان داده شده است.

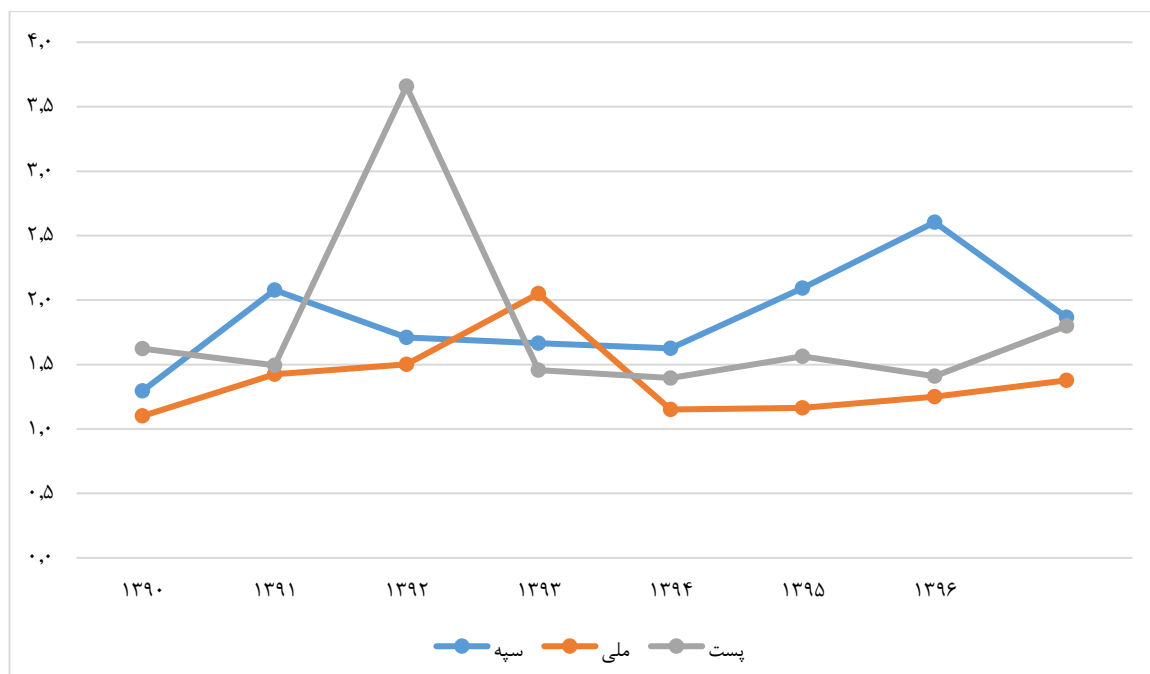
جدول (۳). ثبات بانک‌های دولتی تجاری در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶

نام بانک	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	متوسط ثبات در دوره
سپه	۱/۳۰	۲/۰۸	۱/۷۱	۱/۶۷	۱/۶۳	۲/۰۹	۲/۶۰	۱/۸۶
ملی	۱/۱۰	۱/۴۳	۱/۵۰	۲/۰۵	۱/۱۵	۱/۱۶	۱/۲۵	۱/۳۷
پست	۱/۶۲	۱/۴۹	۳/۶۶	۱/۴۶	۱/۴۰	۱/۵۶	۱/۴۱	۱/۷۹

منبع: یافته‌های پژوهش

مطابق با نتایج جدول ۳، بانک سپه دارای متوسط ثبات بیشتر در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۶ و بانک ملی دارای متوسط ثبات کمتر در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۶ است. ثبات بانک‌های سپه، ملی و پست بانک با توجه به اینکه $1/1 < Z - Score < +2/60$ در منطقه خاکستری قرار دارد. در شکل ۳، ثبات بانک‌های دولتی تجاری نشان داده شده است.

شکل (۳): مقایسه شاخص ثبات بانکی بانک‌های دولتی تجاری

منبع: یافته‌های پژوهش

بانک‌های قرض الحسنه

ثبات بانک‌های دولتی تجاری به تفکیک با استفاده از Z-Score محاسبه شده و در جدول ۴ نشان داده شده است.

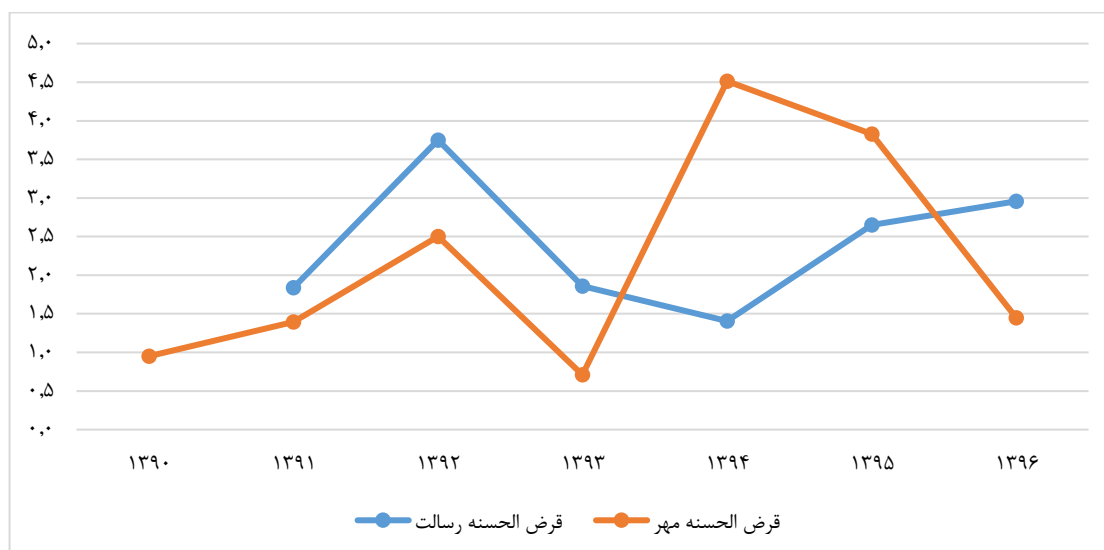
جدول (۴). ثبات بانک‌های قرض الحسنه در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶

نام بانک	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	متوسط ثبات در دوره
قرض الحسنه رسالت		۱/۸۴	۳/۷۵	۱/۸۶	۱/۴۱	۲/۶۵	۲/۹۶	۲/۴۱
قرض الحسنه مهر	۰/۹۵	۱/۳۹	۲/۵۰	۰/۷۱	۴/۵۱	۳/۸۳	۱/۴۵	۲/۱۹

منبع: یافته‌های پژوهش

مطابق با نتایج جدول ۴، بانک قرض الحسنه رسالت دارای متوسط ثبات بیشتر در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۶ و بانک قرض الحسنه مهر دارای متوسط ثبات کمتر در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۶ است. ثبات بانک‌های قرض الحسنه مهر و قرض الحسنه رسالت با توجه به اینکه $1/1 < Z - Score < +2/60$ در منطقه خاکستری قرار دارد. در نمودار ۴، ثبات بانک‌های قرض الحسنه نشان داده شده است.

نمودار (۴): مقایسه شاخص ثبات بانکی بانک‌های دولتی تجاری

منبع: یافته‌های پژوهش

تاثیر ادغام بر متوسط ثبات بانکها

در این قسمت سه سناریو فرضی مورد بررسی قرار می‌گیرد: ۱- ادغام بانک با ثبات بیشتر با بانک با ثبات کمتر در چهار گروه بانک‌های غیردولتی تجاری، دولتی تخصصی- توسعه‌ای، بانک دولتی تجاری و بانک‌های قرض الحسنه. ۲- ادغام بانک‌های نظامی با بانک سپه. ۳- ادغام بانک‌های دی، سینا، سرمایه و کارآفرین. در ادامه به بررسی این سناریوها پرداخته می‌شود.

سناریو اول: ادغام بانک‌های با متوسط ثبات بیشتر با بانک با متوسط ثبات کمتر

از سال ۱۹۸۰ ادغام بانک‌ها در برخی کشورهای صنعتی نظیر آمریکا، ایتالیا و آلمان آغاز شد. به ویژه پژوهش‌های گسترده‌ای توسط افرادی مانند برگر و هامفری در مورد ادغام بانک‌ها در آمریکا از سال‌های ۱۹۸۱ تا ۱۹۸۹ نیز انجام شده و نتیجه زیر به دست آمده است:

ادغام بانک‌های بزرگ به تنهایی موجب ثبات بیشتر نمی‌شود مگر آن‌که بانک با ثبات بیشتر بانکی بتواند بانکی که ثبات کمتری دارد را تصاحب نماید.

در این پژوهش تلاش شد تا این فرضیه مورد بررسی قرار گیرد که اگر در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ بانک با ثبات بیشتر با بانک با ثبات کمتر ادغام شده بودند متوسط ثبات بانک‌ها افزایش می‌یافت یا خیر؟

مطابق با نتایج به دست آمده بانک توسعه صادرات دارای بیشترین ثبات در بین بانک‌ها و بانک قوامین دارای کمترین ثبات در بین بانک‌ها بوده‌اند. در این راستا سناریو فرضی ادغام بانک توسعه صادرات و بانک قوامین که به ترتیب دارای بیشترین و کمترین ثبات بوده‌اند مورد بررسی قرار خواهد گرفت. از طریق محاسبه Z-Score نتایج جدول ۵ به دست آمده است.

در جدول ۵، متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۰ قبل و بعد از ادغام با یکدیگر مقایسه شده است.

جدول (۵). بررسی متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۰ قبل و بعد از ادغام

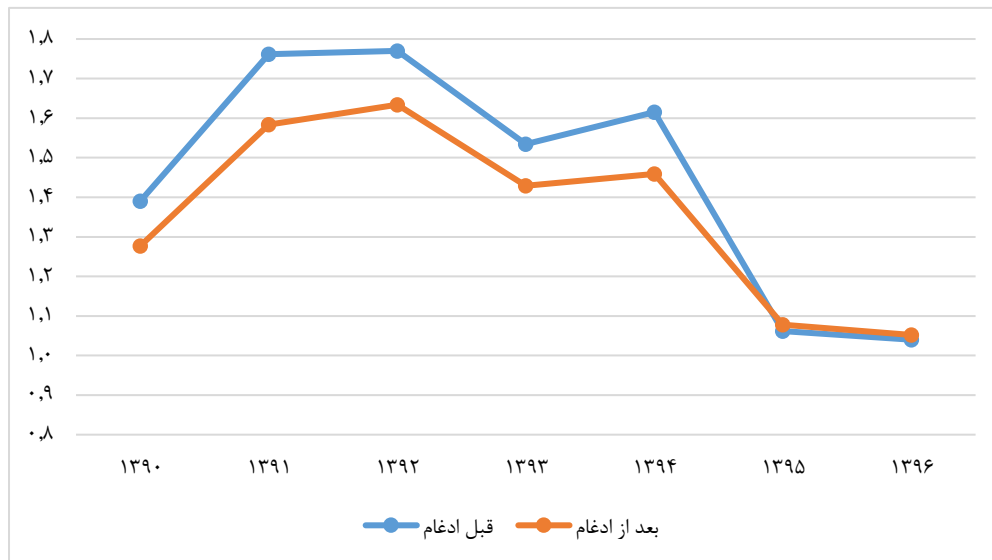
۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	
۱/۰۴	۱/۰۶۲	۱/۶۱۵	۱/۵۳۴	۱/۷۷۰	۱/۷۶۲	۱/۳۹۰	متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی قبل از ادغام
۱/۰۵۲	۱/۰۷۸	۱/۴۵۹	۱/۴۲۹	۱/۶۳۴	۱/۵۸۴	۱/۲۷۷	متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی بعد از ادغام

منبع: یافته‌های پژوهش

نمودار (۵)، روند ثبات بانکی در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۰ قبل و بعد از اجرای فرضیه ادغام را نشان می‌دهد.

نمودار (۵): مقایسه متوسط شاخص ثبات بانکی سیستم بانکی قبل و بعد از ادغام

منبع: یافته‌های پژوهش

مطابق با نتایج جدول ۵ چنانچه سناریو ادغام بانک با ثبات بیشتر و بانک با ثبات کمتر در بازه زمانی ۱۳۹۶-۱۳۹۰ نشان می‌دهد که متوسط شاخص ثبات بانکی، نسبت به قبل از ادغام، در سال‌های ابتدایی، کاهش و در سال‌های انتهایی افزایش پیدا کرده است.

سناریو دوم: ادغام بانک‌های نظامی با بانک سپه

مدتی پیش زمره های ادغام بانک‌های نظامی شامل حکمت ایرانیان، قوامین، انصار، موسسه اعتباری کوثر و مهر اقتصاد با بانک سپه مطرح شد. با توجه به اینکه تنها اطلاعات ترازنامه بانک‌های سپه، قوامین، انصار و حکمت ایرانیان در دسترس می‌باشد، بنابراین در این بخش به بررسی این سناریو پرداخته می‌شود که اگر به صورت فرضی ادغام بانک‌های حکمت ایرانیان، قوامین و انصار با بانک سپه در سال ۱۳۹۰ انجام شده بود چه تاثیری بر متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی در بازه زمانی ۱۳۹۶-۱۳۹۰ بر جای می‌گذاشت.

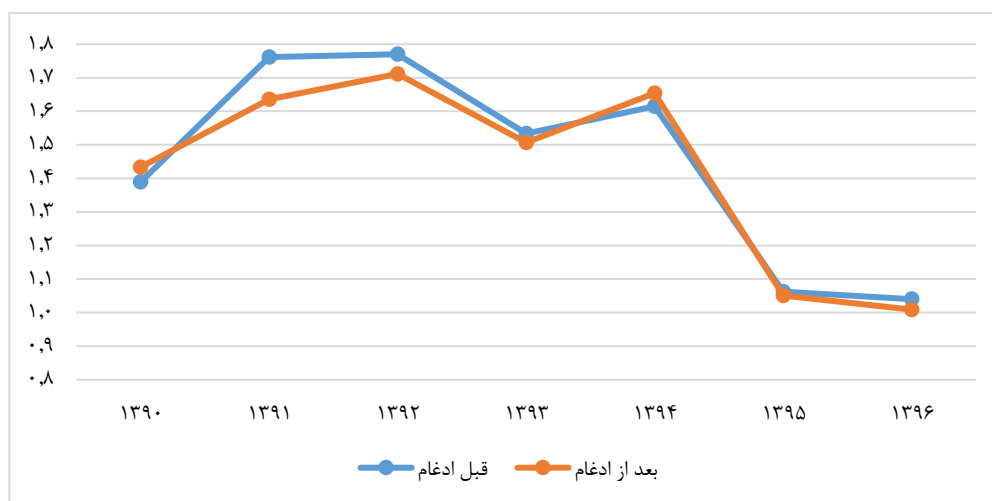
جدول (۶). بررسی متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۶ قبل و بعد از ادغام بانک‌های قوامین، انصار، حکمت ایرانیان با بانک سپه

۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	
۱/۰۴	۱/۰۶۲	۱/۶۱۵	۱/۵۳۴	۱/۷۷۰	۱/۷۶۲	۱/۳۹۰	متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی قبل از ادغام
۱/۰۰۹	۱/۰۵۱	۱/۶۵۴	۱/۵۰۷	۱/۷۱۱	۱/۶۳۶	۱/۴۳۳	متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی بعد از ادغام

منبع: یافته‌های پژوهش

نمودار ۶ نشان دهنده روند ثبات بانکی در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۶ قبل و بعد از اجرای فرضیه ادغام است.

شکل (۶). بررسی متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی قبل و بعد از ادغام

منبع: یافته‌های پژوهش

مطابق با نتایج جدول ۶ چنانچه سناریو فرضی ادغام بانک‌های انصار، قوامین، حکمت ایرانیان با بانک سپه انجام می‌شد در بعضی سال‌ها متوسط ثبات بانک‌ها کاهش و در بعضی سال‌ها با افزایش مواجه می‌شد.

سناریو سوم: ادغام بانک‌های دی، سینا، سرمایه و کارآفرین

در این قسمت سناریو فرضی ادغام چند بانک منتخب که ارگان‌های خاصی سهامدار عمده آن‌ها هستند شامل بانک سینا که بنیاد مستضعفان سهامدار عمده آن است، بانک دی که بنیاد شهید سهامدار عمده آن

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	-----------------------	--

است، بانک سرمایه که مربوط به فرهنگیان است و بانک کارآفرین که مربوط به ستاد اجرای فرمان امام است در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۶ مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

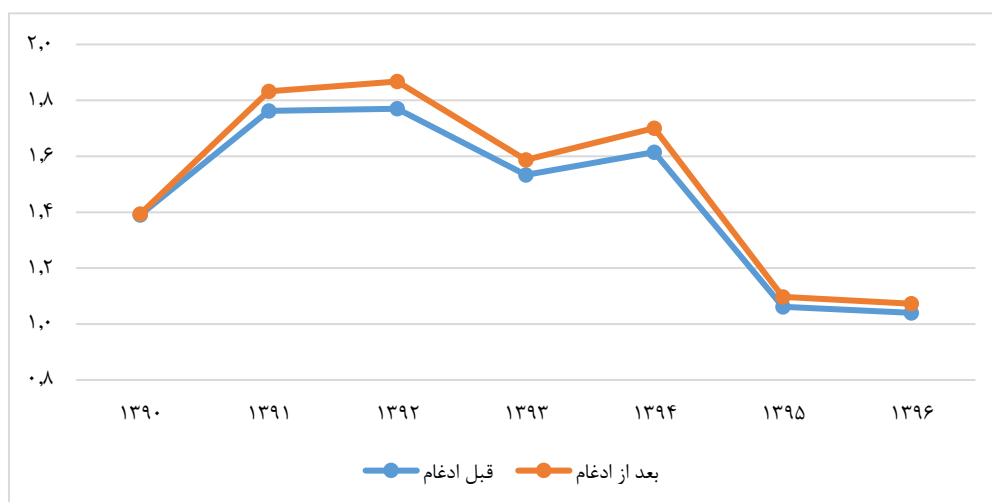
جدول (۷). بررسی متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۶ قبل و بعد از ادغام بانک‌های دی، سینا، سرمایه و کارآفرین

۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	
۱/۰۴	۱/۰۶۲	۱/۶۱۵	۱/۵۳۴	۱/۷۷۰	۱/۷۶۲	۱/۳۹۰	متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی قبل از ادغام
۱/۰۷۲	۱/۰۹۷	۱/۷۰۰	۱/۵۸۷	۱/۸۶۷	۱/۸۳۱	۱/۳۹۳	متوسط ثبات بانک‌های سیستم بانکی بعد از ادغام

منبع: یافته‌های پژوهش

نمودار ۷ نشان دهنده روند متوسط ثبات بانک‌ها در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۶ قبل و بعد از اجرای فرضیه ادغام است.

نمودار (۷). بررسی متوسط ثبات بانک‌ها قبل و بعد از ادغام

منبع: یافته‌های پژوهش

مطابق با نتایج جدول ۷ چنانچه سناریو فرضی ادغام بانک‌های دی، سینا، سرمایه و کارآفرین انجام می‌شد در تمامی سال‌ها متوسط ثبات بانک‌ها افزایش می‌یافت.

نتیجه‌گیری

یکی از مباحث مطرح شده در طول سالیان گذشته در صنعت بانکداری ایران مساله ادغام بانکی است. ادغام تأثیرات مختلفی بر عملکرد نظام بانکی دارد. ادغام بانکی همچنین می‌تواند ثبات سیستم بانکی را تحت تأثیر قرار دهد. در این پژوهش سه سناریو فرضی مورد بررسی قرار گرفت: ۱- ادغام بانک با ثبات بیشتر با بانک با ثبات کمتر در چهار گروه بانک‌های غیردولتی تجاری، دولتی تخصصی- توسعه‌ای، بانک دولتی تجاری و بانک‌های قرض الحسنه. ۲- ادغام بانک‌های نظامی با بانک سپه. ۳- ادغام بانک‌های دی، سینا، سرمایه و کارآفرین. مطابق با نتایج به دست آمده اجرای سناریوی فرضی اول در ابتدا باعث کاهش متوسط ثبات بانک‌ها و در سال‌های پایانی سبب افزایش متوسط ثبات بانک‌ها نسبت به قبل از ادغام شده، سناریو دوم در بعضی سال‌ها باعث افزایش متوسط ثبات و در بعضی از سال‌ها سبب کاهش متوسط ثبات بانک‌ها شده و در نهایت سناریو سوم در تمامی سال‌ها سبب بهبود متوسط ثبات بانک‌ها شده است.

منابع

- پوستین چی، م.، تحصیلی، ح.، کریم زاده، م. (۱۳۹۵). تأثیر رقابت در صنعت بانکداری بر ثبات بانکها. دوفصلنامه اقتصاد پولی مالی، ۱۱، ۱۲۳-۱۴۶.
- ذالبدگی، ح. (۱۳۹۳). عوامل موثر بر ثبات در شبکه بانکی ایران. فصلنامه پژوهش های پولی-بانکی، ۲۰، ۳۰۷-۳۲۷.
- رازینی، ا.، سوری، ع. (۱۳۸۷). بررسی اثر ادغام، تمرکز و ریسک اعتباری بر کارایی صنعت بانکداری در ایران، فصلنامه اقتصاد و تجارت نوین، دوره ۱، شماره ۱۰ و ۱۱، ص ۱۸۴-۱۵۴.
- رستم زاده، پ.، صمدی، ع. ح.، یادگار، ز. (۱۳۹۷). کیفیت نهادی، افزایش سهم بانکهای خصوصی و ثبات نظام بانکی در ایران. اقتصاد و الگوسازی، ۹(۱). ۱۴۳-۱۷۱.
- شاهچرا، م.، نوربخش، ف. (۱۳۹۹). اندازه بانک و ثبات عملکرد بانکی در شبکه بانکی کشور. پژوهشهای پولی بانکی، ۹(۲۹). ۴۲۷-۴۵۶.
- شهرستانی، حمید، قبادی، صغری. (۱۳۸۷). تأثیر ادغام بر کارایی بانکها در ایران. اقتصاد مالی، ۲(۵). ۸۲-۹۷.
- صامت، ج. (۱۳۹۷). ادغام راهکاری موثر جهت جلوگیری از ورشکستگی بانکها. فصلنامه پژوهشهای پولی و بانکی، ۱۱(۳۷). ۴۳۷-۴۶۶.
- صدری، م. (۱۳۹۵). خصوصی شدن بانکها و تغییرات پیش رو. نشریه پرتو، ۱۷، ۱-۱۹.
- عیسی زاده، س.، مظهری آوا، م. (۱۳۹۴). بررسی وجود صرفه های مقیاس بعد از ادغام بانکی در ایران ۱۳۸۲. فصلنامه پژوهش ها و سیاست های اقتصادی. ۲۳ (۷۶): ۷۴-۵۵.
- گزارشی از تجربه ادغام بانکها در ایران و جهان، کانون بانکها و موسسات اعتباری خصوصی.
- نوروزی، پ. (۱۳۹۳). تأثیر متغیرهای کلان بر ریسک اعتباری در ایران. فصلنامه پژوهشهای پولی و بانکی، ۲۰، ۲۳۷-۲۵۷.
- Alawode, A., Alsadek, M. (۲۰۰۸). What is financial stability? *Financial stability Papers Series*, ۱, ۱-۲۱.
- Amel, D., Barnes, C., Panetta, F., & Salleo, C. (۲۰۰۳). Consolidation and efficiency in the financial sector: A review of the international evidence. *Journal of banking and finance*. ۲۸, ۲۴۹۳-۲۵۱۹.
- DeYoung, R. (۱۹۹۳), Determinants of Cost Efficiencies in Bank Mergers Office the Comptroller of the Currency Economic & Policy Analysis Working Paper, ۱-۹۳.
- Gjjirja, M. (۲۰۰۳), assessing the Efficiency Effects of Bank Mergers in Sweden a panel-based Stochastic Frontier Analysis, ۱-۲۴.
- Hagendorff, J., Keasey, K., & Vallascas, F. (۲۰۱۲). Systemic size, bank risk and systemic crises. *Bank Risk and Systemic Crises*, University of Edinburgh, ۱-۴۸.

کد مدرک: SCCIM-FR-۰۰۹-۰۰۰	گزارش کارشناسی	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
---------------------------	----------------	--

- Klomp, J., Haan, J. (۲۰۱۴). Bank Regulation and the Quality of Institutions and Banking Risk in Emerging and Developing Countries. *Emerging Markets Finance and Trade*, ۵۰(۶), ۱۹- ۴۰.
- Mishkin, F. (۱۹۹۸). International Experiences with Different Monetary Policy Regimes. *Journal of Monetary Economics*, ۴۳(۳), ۵۷۹-۶۰۵.
- Rossazana Ab. R. Nor Ghani, M. Shamsubaridah, R. (۲۰۱۲), “The cost Efficiency effects of Involuntary Bank mergers evidenc from Th Malaysian banking industry”, *Journal of Economic*, Vol. ۳۰, No.۱, pp. ۵۵-۶۹.
- Stern, G. H., & Feldman, R. J. (۲۰۰۴). *Too big to fail: The hazards of bank bailouts*. Brookings Institution Press.